

6. DERIVACIONS I COORDINACIONS AMB SERVEIS ESPECIALITZATS

6.1. Els processos de derivació i coordinació

6.1.1. Introducció

Una de les dificultats principals que tenen les persones drogodependents per accedir a recursos especialitzats és la reticència d'aquests recursos a tractar persones amb drogodependència. En cas que es produeixi la derivació, moltes vegades no és efectiva, atesa la dificultat afegida que comporta per a aquest tipus de serveis tractar amb una situació de consum actiu.

Aquesta dificultat queda accentuada en situacions d'emergència, en les quals es valora que hi ha un risc per la vida de la dona, que és necessària una sortida immediata de casa i no hi ha cap familiar o amestat que la pugui acollir de forma segura. En aquests casos, tot i que podem recórrer als serveis d'emergència especialitzats, pot ser que només donin acollida a la dona si el CAS informa que està en tractament. Si es denega l'accés al servei ens queden poques opcions a banda de l'allotjament en una pensió, que requereix uns diners de què potser la dona no disposa. Tot i així, es poden estudiar altres recursos públics i privats del territori que puguin facilitar un allotjament o els mitjans necessaris per pagar una pensió.

En aquestes situacions també podríem considerar la derivació a un tractament residencial (comunitat terapèutica, residència urbana, pis terapèutic, etc.) però encara que prioritzem l'entrada al recurs, aquesta requereix certes gestions, i per tant, cert temps de demora que fa que no sigui una solució efectiva en situacions d'urgència, a més d'una despesa econòmica que pot ser que la dona no pugui assumir. D'altra banda, si la dona té fills, cal tenir present que l'ingrés a aquests serveis en la majoria de casos comporta la separació, amb la qual cosa hauríem de trobar altres recursos familiars o institucionals per a tot el nucli familiar.

En el cas dels agressors, la major dificultat és la manca de serveis especialitzats a què es pot derivar un agressor des del CAS en bona part del territori català. Hi ha encara pocs serveis que admetin homes que acudeixen voluntàriament i sense que se'ls hagi imposat cap pena.

6.1.2. El procés de derivació

En termes generals, la derivació d'una persona a qualsevol centre específic requereix:

- Que la persona estigui vinculada a un servei de tractament per al seguiment de la seva drogodependència.
- Que la persona sigui conscient de la situació de violència. Si no és així, abans haurem de treballar aquest aspecte perquè la derivació sigui efectiva.
- Que la persona n'autoritzi la derivació.
- Explicar a l'usuari o usuària la utilitat de la derivació, com podrà ajudar aquest servei en el seu procés. Cal que estigui a punt, ja que no es produirà una derivació efectiva si no hi veu la utilitat.
- Dins de les coordinacions amb el servei al qual derivem:
 - Treballar la coordinació prèvia amb el servei perquè la persona sigui acceptada.
 - Informar al o a la professional del servei al qual derivem i que atindrà la persona de les característiques principals del cas (prèvia autorització de l'usuari o usuària).
 - Coordinacions de seguiment del cas.
- Acordar amb el recurs de derivació que hi hagi un retorn sobre si la persona ha assistit en el dia i hora acordats i reprogramar si no és així.
- Recordar que el procés no finalitza amb la derivació al servei especialitzat.

6.1.3. El procés de coordinació

La dificultat de poder derivar les persones drogodependents a altres recursos no significa que deixem de banda la necessitat de fer traspàs d'informació amb la resta de professionals que intervenen, i afavorir un treball en xarxa amb objectius i un pla de treball comuns.

Seria favorable acordar la fórmula més adient per establir i mantenir aquestes coordinacions periòdicament.

6.2. Motivació per la derivació

En víctimes

Atès que els i les professionals de drogodependències sabem que una persona pot tardar a prendre la decisió d'abandonar el consum de substàncies, podem entendre el temps que una dona necessita per reconèixer la situació de violència que està vivint i prendre una decisió de canvi. En el procés de decisió, la dona posa en qüestió la seva relació de parella, la seva vida i la seva pròpia identitat com a dona.

En les pacients del CAS que viuen una situació de VCP assumir la realitat significa qüestionar dos pilars de la seva vida: el consum de substàncies i la seva relació de parella, amb els temors afegits que això suposa.

En el procés d'acompanyament cap al canvi hem d'acceptar l'ambivalència, les contradiccions i els retrocessos com a part del procés (vegeu els annexos 2 i 3), oferir un acompanyament emocional constant, i legitimar les seves emocions ajudant-la a qüestionar els missatges confusos i/o denigrants de l'agressor (p. ex. "Ell et diu que t'estima, però com et sents quan...").

Com ja hem vist en el procés d'intervenció, les estratègies per motivar la dona cap a la derivació dependran del moment en què es troba la dona. Així, serà diferent motivar des d'un estadi de precontemplació, en què la dona no reconeix la situació de VCP, que des d'un estadi de contemplació, en el qual ja és conscient del problema, o des d'un estadi de determinació, en el qual ja ha pres la decisió de canviar.

En agressors

Per crear una motivació per iniciar un tractament de la violència contra la parella sol ser útil:

- Identificar les intencions que hi ha darrere de la violència, les seves funcions (sentir-se fort, ser respectat, acabar discussions, etc.) i mostrar possibles alternatives.
- Identificar i reforçar les motivacions pròpies per iniciar un procés de canvi.
- Identificar i qüestionar les resistències cap a un procés de canvi (admetre errors, por d'un procés de canvi incert, d'afrontar temes dolorosos i vergonyosos, etc.)

Per crear una motivació per iniciar un tractament de la violència contra la parella sol ser útil:

- Por de les conseqüències legals (de què podem advertir l'usuari augmentant aquesta motivació, tot i que externa).
- Desig o necessitat d'afecte, amor o relació (que podem aprofitar mostrant la incompatibilitat amb la VCP).
- Desig de ser bon pare o bona mare (que també és incompatible amb la violència com podem mostrar estudiant les conseqüències en els infants, la imatge que tenen d'ell o ella, etc.).

- El maltractament físic no és necessàriament una raó de pes per abandonar la parella. Per contra, alguns dels factors que poden facilitar la separació segons l'OMS (2002) o la demanda d'ajuda segons l'Institut de la Dona (2004) són:
 - La violència és tan greu o freqüent que la dona es convenç que la parella no canviarà.
 - La situació afecta de forma evident als fills i filles.
 - Sent perill per la pròpia vida o la dels seus fills i filles.
 - Té el suport emocional i logístic d'amistats o família.
 - Té la possibilitat d'accedir a recursos socio-sanitaris preparats per atendre les seves necessitats.
- A més de la dependència emocional que hi pugui haver en la relació de parella, hi ha altres factors igualment importants que dificulten la presa de decisions (OMS, 2002), i hem de tenir en compte quins estan en joc en cada cas per orientar la nostra intervenció. Entre alguns d'aquests factors, trobem:
 - La por del càstig.
 - La manca de recursos econòmics.
 - La preocupació per les seves filles i fills.
 - La vinculació emocional amb l'agressor.
 - La falta de suport de familiars i amistats.
 - L'esperança que la parella canviï.

En alguns casos, la desvinculació de l'accés a la substància de la relació de parella pot facilitar la decisió de separar-se o demanar ajuda.

- Desig de no ser com el propi pare o mare (que podem fomentar com a motivació, recuperant l'experiència pròpia i la de la víctima).

6.3. Serveis especialitzats als quals es poden derivar casos de violència contra la parella

6.3.1. Tipus de serveis especialitzats per a dones que pateixen o han patit VCP a Catalunya

- **SIAD / PIAD (serveis i punts d'informació i atenció a les dones).** Informació i assessorament a dones. Atenció psicològica i jurídica. Organització de grups.
- **CIE / EAD (centres d'intervenció especialitzada i equip d'atenció a les dones).** Centres interdisciplinaris d'intervenció per a la recuperació en processos de violència de gènere en dones i els seus fills/es.
- **Serveis d'emergència 24 hores.** Acol·lides d'urgència.
- **Cases d'acollida.** Centres d'acollida i intervenció interdisciplinària per a dones que han patit violència i els seus fills/es.
- **Telèfon 900 900 120.** Telèfon d'atenció als maltractaments.
- **ICD (Institut Català de les Dones).** Organisme que dissenya, impulsa, coordina i avalua les polítiques de dones i per a les dones que desenvolupa l'Administració de la Generalitat.
- **OAV (oficines d'atenció a la víctima)** a les comissaries de policia.
- **OAVD (oficines d'atenció a la víctima del delict).**
- **XCT (Xarxa de prevenció catalana sobre l'explotació de persones).**

6.3.2. Serveis especialitzats per a persones que exerceixen o han exercit VCP a Catalunya

No hi ha una xarxa de serveis especialitzats d'atenció a persones que exerceixen VCP a Catalunya, però sí alguns **serveis d'accés voluntari** en diferents municipis als quals es poden derivar persones agressores. D'altra banda, hi ha programes per a persones condemnades a complir una mesura penal alternativa per un delict de violència domèstica o de gènere amb els quals ens podem coordinar des dels CAS, però als quals no es pot derivar. Alguns serveis voluntaris als quals es poden derivar agressors són:

- **SAH (Servei d'Atenció a Homes per a la Promoció de Relacions no Violentes). Ajuntament de Barcelona.** Informació, assessorament i intervenció psicosocial per a homes que maltracten.
- **ARHOM (Programa d'atenció i reinserció per a homes). Fundació AGI.**
- **Unitat de Psicoteràpia Familiar i de Gènere.** Institut d'Assistència Sanitària. Parc Hospitalari Martí i Julià, Salt.
- **Crisàlide.** Institut Català de la Salut (ICS), Centre de Salut Mental del Segrià (CSMA Segrià).
- **PAI - Programa d'Atenció Integral a la violència de gènere. Associació Conexus.** Informació i intervenció per a homes que exerceixen violència de gènere.

- Programa de prevenció i tractament de les seqüeles psíquiques en dones víctimes d'una agressió sexual. Hospital Clínic de Barcelona.
- ABITS. Agència per a l'Abordatge Integral del Treball Sexual.
- Altres serveis especialitzats de cada territori.

Recomanem que cada CAS elabori una llista dels serveis especialitzats existents en el seu territori.
Es pot recórrer als centres de serveis socials de la zona, que poden orientar sobre el circuit de derivació existent en casos de VCP.